

Анна Іванова

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ПОДАТКОВОЇ КОМПОНЕНТИ НА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Запорукою сталого економічного розвитку держави є наявність фінансових ресурсів, які акумулюються у централізовані грошові фонди держави та перерозподіляються між різними ланками бюджетної системи (державним та місцевими бюджетами). Від ефективного та раціонального використання цих ресурсів залежить рівень соціального забезпечення, добробут населення, рівень та якість життя громадян. Проте, в умовах воєнного стану, пріоритетом використання фінансових ресурсів є забезпечення обороноздатності та «життєдіяльності» країни, надання гуманітарної допомоги та державної підтримки малозабезпеченим громадянам, які постраждали в наслідок бойових дій тощо.

Військові дії на території України значно вплинули не лише на життя кожного громадянина, але й на стан економіки в країні, через значні руйнування інфраструктури промислових підприємств (подекуди їх повного знищення), окупації частити території, внутрішньої міграції населення та бізнесу. Це, в свою чергу, вплинуло на показники формування доходів місцевих бюджетів (табл. 1).

У 2018-2019 рр. у структурі фінансових ресурсів місцевих бюджетів переважали доходи від органів державного управління (дотації та субвенції), у той час як податкові платежі, які є базисом для формування фінансових ресурсів держави, становили менше 50% сукупних фінансових ресурсів місцевих бюджетів, що свідчить про значну фінансову залежність місцевих бюджетів від державного бюджету. Однак, з 2020 р. ситуація змінюється, і частка податкових надходжень вже становить понад 60%, в той час як частка доходів від органів державного управління скорочується до 34%, що свідчить про підвищення рівня фінансової самодостатності місцевих бюджетів.

У період воєнного стану (2022 р.) спостерігаємо значне підвищення ролі податків у формуванні фінансових ресурсів місцевих бюджетів (понад 70%), в той час як обсяги дотацій та субвенцій зменшуються до 25%, оскільки пріоритетним для держави є фінансування оборони, а не соціо-культурної сфери. При цьому, основним джерелом податкових надходжень є податки на доходи, прибутки, зокрема податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), який покриває фінансові ресурси місцевих бюджетів на 50%. Іншим вагомим джерелом наповнення місцевих бюджетів є місцеві податки та збори, частка яких становить понад 15%, зокрема за рахунок єдиного податку, які сплачують фізичні особи-підприємці (ФОП) та юридичні особи, що перебувають на спрощеній системі оподаткування, та податки на майно (зокрема орендна плата з юридичних осіб, земельний податок з юридичних осіб та податок на нерухоме майно відмінне від

земельної ділянки). При цьому, по цих податках, на період воєнного стану, були передбачені певні податкові пільги. Зокрема, платники єдиного податку 3 групи мали можливість перейти на 2% ставку єдиного податку без сплати ПДВ (замість 5%), а платники єдиного податку 1 та 2 групи – мали можливість добровільно сплачувати єдиний податок [2]. Проте, це не лише не зменшило доходи від даного податку, а навпаки, надходження зросли на 1,2 млрд грн, у порівнянні з 2021 р. [1].

Таблиця 1

**Динаміка та структура фінансових ресурсів місцевих бюджетів
у 2018-2022 рр., млрд грн [1]**

Вид надходжень	Роки									
	2018		2019		2020		2021		2022	
	Сума	У % до доходів	Сума	У % до доходів	Сума	У % до доходів	Сума	У % до доходів	Сума	У % до доходів
Податкові надходження	232,5	41,3	270,5	48,3	285,6	60,6	346,7	59,7	393,5	70,9
<i>Податки на доходи, прибутки</i>	147,5	26,2	175,7	31,3	187,6	39,8	228,3	39,3	285,8	51,5
<i>Рентна плата</i>	4,8	0,9	5,3	0,9	4,6	1,0	8,6	1,5	8,7	1,6
<i>Внутрішні податки на товари та послуги</i>	13,8	2,5	13,7	2,4	15,6	3,3	17,8	3,1	13,1	2,4
<i>Місцеві податки і збори</i>	61,0	10,8	73,6	13,1	75,7	16,1	89,9	15,5	84,3	15,2
<i>Інші податки та збори</i>	5,4	1,0	2,2	0,4	2,1	0,4	2,1	0,4	1,6	0,3
Неподаткові надходження	28,0	5,0	26,1	4,7	21,5	4,6	27,2	4,7	22,0	4,0
Доходи від операцій з капіталом	2,1	0,4	2,9	0,5	3,5	0,7	3,5	0,6	2,3	0,4
Доходи від органів державного управління	299,0	53,2	260,3	46,4	160,2	34,0	202,8	34,9	136,8	24,6
Цільові фонди	0,7	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,3	0,1
Всього доходів	562,4	100	560,5	100	471,5	100	580,7	100	555,1	100

Окрім того, вводяться пільги на майнові податки на територіях, де велися бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними силами РФ, де дозволялося не сплачувати земельний податок та орендну плату з 1 березня

2022 р. і до 31 грудня року, наступного за роком призупинення або скасування воєнного стану, та податку на нерухоме майно об'єктів житлової нерухомості за 2021 та 2022 податкові (звітні) роки, а також податку на нерухоме майно за об'єкти нежитлової нерухомості за період з 1 березня 2022 р. по 31 грудня року, в якому призупинено або скасовано воєнний стан [2]. Такі зміни зумовили скорочення загального обсягу доходів місцевих бюджетів від майнових податків на 6,4 млрд грн [1]. Однак, це стосується, переважно, лише конкретних областей, оскільки відбувся певний перерозподіл фінансових ресурсів, зокрема податкових, між областями України (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка податкових надходжень на одного жителя в розрізі областей України в 2018-2022 рр. [1; 3]

Області	Роки					Відхилення 2022 / 2021	
	2018	2019	2020	2021	2022	абсолютне	відносне
Вінницька	793	943	987	1157	1520	363	31
Волинська	755	692	746	936	1373	438	47
Дніпропетровська	437	1948	1900	3254	2885	-369	-11
Донецька	633	626	669	907	731	-176	-19
Житомирська	817	847	905	1122	1723	601	54
Закарпатська	587	567	607	756	1114	358	47
Запорізька	1436	1315	1328	2004	1426	-578	-29
Івано-Франківська	644	736	763	994	1292	298	30
Київська	1288	1343	1436	1763	1909	145	8
Кіровоградська	866	998	1075	1306	1524	217	17
Луганська	239	263	290	346	281	-64	-19
Львівська	924	980	1035	1322	1987	665	50
Миколаївська	804	985	1063	1237	1727	490	40
Одеська	1252	936	998	1205	1472	267	22
Полтавська	1457	1701	1641	2611	2963	352	13
Рівненська	640	692	772	957	1243	286	30
Сумська	914	963	1007	1257	1541	284	23
Тернопільська	535	619	691	873	1121	248	28
Харківська	993	1131	1140	1534	1450	-84	-5
Херсонська	600	703	759	954	604	-351	-37
Хмельницька	678	786	877	1083	1485	402	37
Черкаська	816	869	938	1147	1487	339	30
Чернівецька	506	493	541	660	929	268	41
Чернігівська	796	856	965	1166	1528	362	31
м. Київ	12539	15043	15767	15826	19962	4136	26

Найбільше сплачено податків на одного жителя у період дії воєнного стану в м. Києві (майже 20 тис. грн), що на 4,1 тис. грн або 26% більше, ніж у 2021 р., а найменше – Луганській області (281 грн), що на 64 грн., або 19%

менше показника 2021 р. і зумовлено окупацією більшої частини території даної області.

При цьому, по деяких областях спостерігається значне збільшення обсягів податкових надходжень на одного жителя, в той час, як у інших – обернена ситуація. Це зумовлено внутрішньою міграцією громадян та бізнесу із областей де велися активні бойові дії та які потрапили під окупацію до більш «помірних» областей. Зокрема, відбулося значне зростання податкових доходів на одного жителя в Житомирській (на 54%), Львівській (на 50%), Волинській та Закарпатській (на 47%), Чернівецькій (на 41%) та Миколаївській (на 40%) областях. З цього можна зробити висновок, що саме в ці області найбільше мігрував бізнес та громадяни з територій які перебували в окупації та на яких велися активні бойові дії, а саме Херсонська, Запорізька, Донецька, Луганська, Дніпропетровська та Харківська області, що позначилося на їхніх показниках податкових надходжень на одного громадянина. Зокрема Херсонській обл. даний показник скоротився на 37%, у Запорізькій – на 29%, у Донецькій та Луганській – на 19%.

Отже, в умовах воєнного стану, податкові надходження відіграють ключову роль у формуванні фінансових ресурсів місцевих бюджетів і дозволяють органам місцевого самоврядування виконувати покладені на них обов'язки.

Список використаних джерел:

1. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua>
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. №2120-XI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#n5>
3. Чисельність населення (за оцінкою) станом на 1 січня у 2018-2022 рр. (за даними Державної служби статистики України). URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>